

ПЕНЧО СЛАВЕЙКОВ
ХИМНИ ЗА СМЪРТТА НА
СВРЪХЧОВЕКА

chitanka.info

ХИМНИ ЗА СМЪРТТА НА СВРЪХЧОВЕКА^[0]

Храмът св. Георги в София — отколя езическо капище, после християнски храм, после мечет, и сега неосветен, но служащ за християнска богослужба. Многочислен хор пред мъртвеца сред храма.

ПЪРВИ ПОЛУХОР

*Зад туй, което наший взор
едвам съзира в небесата, —
зад неогледния простор,
на безконечност са недрата.*

*На тез недра из мрака там
бог на вселената в строежа
нов мир извади — и му сам
насочи в бъднини вървежа.*

ВТОРИ ПОЛУХОР

*И тръгна той на първий ден
и на последна нощ по слога,
и в пътя нему отреден
изпълня волята на бога.*

Изпълня волята света:

на ми­ро­ве­те дру­ги в хо­да,
да пре­кръс­то­са ве­ч­ност­та
и той на вре­ме­то през бро­да.

ГЛАС

На то­я, кой­то в но­вий мир
от вси­чки тва­ри най­подир
за би­тие бе при­зо­ван —
от бо­га са­мо­го из­бран

за не­го­ви­те съд­би­ни
и прет­во­ре­ня в бъд­ни­ни
зве­но да бъ­де в но­вий мир —
бог про­го­во­ри най­подир:

„На мой­та во­ля се­тен плод!
Ти от дъхът ми о­жи­вен —
ден пър­вий в тво­ят е жи­вот
по­сле­ден за­рад ме­не ден.

До­хо­жда моя се­тен час,
пред­на­чер­тан от ме­не сам:
жи­во­та си из­черп­вах аз,
на дру­ги­те жи­вот да дам.

Из­черп­вах жи­вий своя лъх
в мърт­ви­ло­то на вся­ка твар, —
и най­по­сле­дния си дъх
на теб, чо­ве­ка, да­дох дар.“

ХОР

И с чо­ве­ка тъй сло­ви
той свой­то би­тие, що спре:
че в туй, ко­ето о­жи­ви —
во чо­ве­ка — бог умре.

Полухор

*С дъхът на господа живея
човек, додето дойде час
и погледа му притъмней,
и свяс превърне се в несвяс, —*

*и пак се върне тамо той,
отдето е живот подзел,
и стане част от другий крой
за друг живот и друга цел.*

Хор

*Начало в бога, в бога всякой край.
Вън бога всичко е тъми...
Живот познало, бога да познай,
към смърт се всяко битие стреми.*

Глас

*На висша воля властник строг,
той сам си воля отреди,
туй мисълта му що роди
прибра го в свойта мисъл бог.*

*И само на човека той
в живота даде жив завет,
и тъй към него той с привет
сам повери завета свой:*

*„Оставям Аз неотворен
светът — духът си озари,
и пристъпи и дотвори
неотвореното от мен.*

От моя дъх дъшец си ти,
от моя дъх и самота —
и нека мойта цел в света
чрез твоята се освети.

Че тебе посвещавам Аз
на битието в мисълта:
роди се всичко на света —
и всичко пак в уречен час

отново ще се върне в мен, —
да се приготви като плод
в недрата земни, за живот
от волята ми отреден.“

ДРУГ ГЛАС

Но не на всякого в света
такъва дял е отреден,
не всякой тук е посветен,
на вишния во мисълта, —

а който дух е възвисил
над всекидневна суета
и своята земна цел с целта
на вишния съединил.

ХОР

Тъй както тоя, който е пред нас!
Той во живота чува божий глас
и върши само неговото дело,
докле смъртта не победи,
и в земна скръб изведреното чело
целуна тя и побледи.

Тъй както тоя, който е пред нас!

Гласът си слея той с господний глас,
след като върши неговото дело
и во живота победи —
и най-напред, на врагове начело,
врагът во своите гърди.

ПЪРВИ ПОЛУХОР

На висша воля раб човек
е и в живота и в смъртта...
Той в бога свърши своя век
и зе си сбогом от света.

Земете вий за сетен път
целувка от тогоз, света
що е напуснал и на път
намира се към вечността.

Довчера с нази беше той,
пи с нас от чашата света
на земния живот — и свой
го има вече днес смъртта.

ВТОРИ ПОЛУХОР

О, смърт, жестока си, горчива ти,
комуто твоя дъх студен смути
на светли дни, дни земни, радостта
и го отрони мигом от света,
тъй както хубавия плод от клоня
без жал дъхът на бурята отроня.

О, смърт, жестока си, горчива ти!
Но твоя дъх студен ще да смути
тогова само, в земния живот
безсмислено що висне като плод
крепен на крехкото дърво на клоня —

и всякой лъх оттамо го отроня.

*О, смърт, жестока си, горчива ти!
Но тоя, който в света освети
с живота си човешкия живот
и проведе го през последний брод
от миг към вечност — на живот от клоня,
той в бездната на нищото не се отроня.*

Хор

*Че онзи светъл подвиг, що сияй
в делата му, той всичко ще претрай
на времето по тъмната пътека.
О, смърт, ти обезсмъртяш човека!*

*Изчезна той — пред нашите очи;
но на духът му светлите лучи
огряват в мрака нашата пътека.
О, смърт, ти обезсмъртяш човека!*

** * **

ПЪРВИЙ

*Смъртта похити първий между нас.
Той во живота чува онзи глас,
от мрака който иззова живота.
Той волята твори на Саваота.
И зарад него храм бе тоя свят,
там де е сбрана всяка благодат, —
а не оттатък храма на живота
во сянката на Саваота.*

*Живота цел е и към цел е път, —
тъй той ни учи: — а не там отвъд,*

където други дирят Саваота.
Че той е само с живите в живота.
Тук всичкото се почва, свършва тук;
невидимо дохожда като звук,
невидимо изчезва из живота
в мълчанието на Саваота.

Но той в живота пръв бе между нас.
И през гласа му всемогъщият глас
се чуваше, гласът на Саваота.
Той казваше на живите в живота:
„Обичайте друг друга. Не с това,
което бихте с хубави слова
изrekli, а с делата си в живота
ще приближите Саваота.

И тез дела при вас ще доведът
Тогова, който вече е на път
и който ще да устрои в живота
тук царството на Саваота!“
Но Саваот се в погледа му взре,
и с тоз завет на устни той умре,
в смъртта преминал от живота
чрез погледа на Саваота.

Вторий

Ся светлина той на живота в мрака —
и смърт за него висша е награда.
Покой орача подир оран чака,
и на трудът си сладката отрада.

За него посох истината беше
и с нея се в живота той подпира,
и с твърди стъпки в тоя мир вървеше,
за да премине там, оттатък мира.

И мина той там, дето сълзи няма,
нито въздишки, скърби и неволи,
во лоното на вековечност няма,
на тишината в светлите юдоли.

Там, дето всичко в тишина живее,
там, дето са живот и смърт събрани,
и под дъхът им нищо не вехнее,
че техний дъх там битието храни.

На ведрото мълчание са тамо
най-сладостните разговори чути —
той ще ги слуша, приоблегнал рамо
на вечността на свилените скути...

Орача зе си сбогом от земята,
от него всякой сбогом да си земе!
Под буйний дъжд — борбите на душата —
посяното от него с грижа семе

изникна дивно: семето на вяра.
Дълбоко плуга свой в недрата плодни —
в браздите на живота — той прокара,
и видя плод да никне благородни.

Той видя плод, — че мъдростта управля
на волята му плугът во живота...
И жътва той обилна тук оставя
несмесена со плевели на злото.

За неговата смърт недейте плака.
Смъртта за смъртний висша е награда...
На вейка на живота час дочака
узрелий плод — и ето в смъртта пада.

* * *

Полухор

Смъртта завършва земния живот,
зад него ново битие наставка —
и то на нашите дела е плод...
Така урече бог и богу слава.

Един е бог на висши небеса,
над волите е волята му свята —
тя чува се на бурята в гласа,
и в растенето тихо на тревата.

И тя закон е тука на света,
закона висш на всичките закони,
против живота и против смъртта
най-яката е броня тя от брони.

И с тази яка броня любовта
на подвизи се впуска вдъхновени
по бойните полета на света,
от злото в кръв невинна напоени.

Хор

Смъртта завършва земния живот,
зад него ново битие наставка —
и то на нашите дела е плод...
Така урече бог и богу слава!

ТРЕТИЙ

Недейте плака вие за смъртта
на тоя, който в бога се представи!
Живот и всяка земна суета
той опозна и без тъга остави.

Той ходеше по божия закон,

*и умножи той божията слава;
и смърт, подобно буря сенчест клон,
пречупи го с ръката си корава.*

*Блажен в живота, него днес смъртта
ще възведе до светлий трон на бога,
че той не пусна земна суета
да възмъти душата му с тревога.*

*Той на плътта за тъмний глас бе глух,
и с поглед тих от тоя свят отведен,
той бе обърнал своя земен слух
на вечното към химъна победен.*

*Към онзи химън, който в своя път
творенията пеят от предвека,
и со когото бодро те вървят
на вечността по светлата пътека.*

*И вслушан през световната мълва
на небесата в химъна свещени,
в душата му заглъхнаха слова
и помисли во земното родени.*

*И пресели се той отвъд света,
за друг живот, какъвто са родили
делата му. Да мине там, смъртта
освободи духът му смелокрили.*

*И в светлината божия, що грей
и вечността за радост осветлява,
той с трепет на блаженство ще се слей
с живота божий в божията слава.*

Хор

Начало в бога, в бога всякой край.

*Вън бога всичко е тъми...
Живот познало, бога да познай,
към смърт се всяко битие стреми.*

Един глас

*Той синурен бе камък между време
и време: камък сложен за предел
на дни, що вече са избили семе,
и дни, сега в цвета на своята цел.*

Други глас

*Той беше стожер, стожерът на гумно,
където на пожънатия плод
от плевелите зърното безшумно
отделяше диканята-живот.*

Трети глас

*Той беше строг, безмилостен рушител
на мъртвината в живите ни дни —
за бъдащото смел и горд воител,
да зида зид натрупал съсипни.*

— ПАУЗА —

*** * ***

Първи полухор

*Живота се мени,
живей и мре —
като в море
течащите вълни.*

Това що е живот
живей и мре —
и без да спре,
пак продължава ход.

Втори полухор

Годините и дните на света,
те мятат се в морето на съдбата —
вълната както през вълна се мята
по океана тих на вечността.

Годините и дните на света,
те мятат се во своя бяг нехаен —
додето стигнат при брега незнаен
на океана тих на вечността.

Годините и дните на света,
те мятат се, отивайки при бога,
от свойто дело паднал в изнемога
край океана тих на вечността.

Хор

И му носят те вестта от света,
че се днеска, както и отколя,
неговата непобедна воля
в живота за живот твори.

И че иде онзи ден, възроден
чрез смъртта на своето творене,
мощния му дух от изнурене
когато пак живот ще озари.

Един

По морето на съдбата

тихо мятат се вълни, —
нашите световни дни
на живота во тъмата.

ДРУГИ ГЛАС

Тях ги по морето кара
на живота духът свят,
осияний с благодат
на могъща самовяра.

ТРЕТИ ГЛАС

С тях вълни човека плава
къмто онзи бряг висок,
дето го очига бог
зарад нов живот и слава.

ЧЕТВЪРТИ ГЛАС

На просторите безкрайни
в недогледни далнини,
за към брегове незнайни
гонят се безчет вълни.

Гонят се и се налитат
и премятат во захлас,
сблъскани се мигом слитат
и разлитат пак в несвяс.

Що ги в далнините гони?
Откъде? И за къде?
Кой, към кои небосклони
бърза да ги изведе?

Пляскат и се гонят шумни,
и в безкрайния си път,

рожби на борби безумни
те безслед в борбите мрът.

Ден ги милиони сваря
и предава на нощта —
паст насреца им разтваря
и поглъща ги смъртта.

Но в утробата на тмите,
дето те безследно мрът,
в миг вълната на вълните
бликва и се пуца в път.

Тя в смъртта на милиони
дребни си вълни роди —
с силата им да догони
онзи бряг, където бди

бог, създателя на всяка
твар и битие из мрак,
и смъртта му сега чака —
в нея да се роди пак.

ПЪРВИ ПОЛУХОР

Те ѝ дадоха живот,
тя значение им дава, —
на вълни вълната, род
греящ в божията слава.

В славата на оногова,
който всичко отреди —
на живота за обнова
смърт в живота посади.

ВТОРИ ПОЛУХОР

Отдето всичко своя ход
започна, почнаха и дните,
свидетели на съдбините,
що тласкат нашия живот.

Дошли со нази на света,
те с нас живеят и умират
и заедно се с нас прибират
во скутите на вечността.

Би бил безцелен техний ход,
безсмисления ход на дните,
да ги свесът на съдбините
не оплодеше с своя плод,

и те из своите тъми
Свръхчеловека не родяха —
вълна, от всички що измряха,
една която се стреми

и ще достигне до твореца
с дъхът си дъх да му възвърне,
и свят отново да завърне —
да заначали от края.

Хор

Че той се беше възвисил
над всекидневна суета
и свойта земна цел с целта
на вишния съединил.

Глас

В това, което става по света,
той семето пося на любовта
и злобата безмилостна и свята,

той, рожба вярна на земята.

За небеса и всичко онова,
що става там, той не хаби слова,
а учеше: в което сме родени,
да бъдем нему посветени!

Бог има свои грижи. Той света
стани от светлий бряг на вечността,
а земното с борбите му корави
на нашите сили предостави.

Нам на земята даден е живот —
за радостта от неговия плод,
а не да го отричаме со глуми
и смисъл да му дирим в думи.

Ни в думи е, ни глуми на света
на нашия живот благодатта,
и тя се в нас, не вън от нас, намира —
в отвлечения смисъл на всемира.

ЧЕТВЪРТИ

В живота да е слънце радостта!
В душата си, в свещений неин храм,
недейте пуца да проникне там
тъгата с своята бледна суета.

Во тоя храм на светлият олтар
на самовяра пламъка гори —
той нека ваший разум озари
и го обжегне с гордия си жар.

И го обжегне и го вдъхнови
на подвиг свят, со който в земни дни
човека своите тъмни съдбини

от мъртвината пак да обнови.

*Та на живота в тежката борба,
властител горд на най-възвишен дар,
да стане той, чрез подвиг господар
на своята и чуждата съдба.*

*И мъката на тъмните борби,
в които е духът си той калил
и волята за подвиг възвисил,
но радостта си да я прескърби.*

*Во радостта, че той е на светът
бич, волите сам с воля да крепи,
и на скрижали свои да скрепи
закона, в който други ще вървят —*

*ще да вървят по неговата цел,
вън, на свободен въздух от това,
което е живота во слова
на смисъл вече преживян заплел.*

Полухор

*Умре — за да живее отсега.
Умре — в живота нас да възроди:
по неговите да вървим следи
и ний сами, и земната тъга
сърцата ни да не смути.*

Хор

Живя — живота ни да освети!

Полухор

*Бе господар на своята съдба,
и сам световен дял си отдели.*

*Той мрака в нашия път ни осветли, —
и в бурите на земната борба
той факела на злото угаси.*

Хор

Умре — живота ни за да спаси!

Полухор

*Вън от живота диящ идеал,
човека се в живота заблуди —
прибра го той во своите следи
и му посочи прекия земен дял —
живот, но не во суети.*

Хор

Живя — живота ни да освети!

Полухор

*И тъй изпълни всичко в тоя свят,
изпълни го тъй както пожела.
Велика воля земните тегла
калиха я с велика благодат,
и нея смърт я не гаси.*

Хор

Умре — живота ни за да спаси!

Глас

*Живота цел е и към цел е път —
в човека се посрещат двете цели:
едната ходи в земните предели,*

през тях отвожда другата отвъд.

*Той ясно видя и позна, че бог,
все вечний изход и на двете цели,
е определил помежду тях предели —
и турил е смъртта определен слог.*

*И казал той: Тук наший е предел,
а не в което е оттатък слога —
Но ний живеем в целите на бога,
като живеем в нашата си цел.*

Хор

*Душата му висш разум озари,
душите с него той да озарява —
че божие то дело дотворява
тоз, който свойто дело дотвори!*

Полухор

*Изпълни тука божия завет,
и като него той твори живот —
и води го напред и все напред
през тъмния на времената ход.*

*И чрез смъртта на земното е той
от тежките вериги отърван,
и дотворил в живота плана свой —
прибра го вече бог во своя план.*

Хор

*План плануван отпреди
тука в земните предели,
зарад земните си цели,
человек да се роди.*

План, на който крайний край,
както пръвното начало,
в нищо се не би познало, —
бог които само знай.

ПЕТИЙ

Разтвориха се бисерните двери
на истината — и ще влезе той
в чертозите ѝ, като в дома свой,
всевишния където ще намери.

Ще да намери тамо Оногова,
що му е пътя земен начертал
и сила е на волята му дал,
той во живота да твори обнова.

И той да бъде камъка на дело,
на битието в тъмните вълни
там хвърлен да следи и проясни
течението, път от Него зело —

безкрайното течение на дните.
На времето на нивата света
невидимия кълн на вечността
той чуваше как расне из тъмите.

Расте, посян да бъде в оплодена
душа, в която земните борби,
страдания и борчески съдби
оставиха съзнание прояснено.

Душа, която скръб е възродила,
и творческите болки на скръбта,
и тихо е на подвиг радостта
в живота земен вдъхновила...

Той казваше: „За радостта живеите!
Че онзи, който в земните си дни
страни от радост — бога той страни.
Живота си вий с радостта огрейте.

Оная нива няма да изсъхне,
която плугът-радост разоре
и както бог в плодът ѝ жив умре
тоз, който дъх ѝ за живота вдъхне.

За радост всичко тука на земята
се ражда, расне, и цъфти и зрей;
во радостта което повехней,
дарява то цветът си на душата —

дарява го пак на онуй, което
е било кълн на неговий живот,
и на което е во сочний плод
всевечната храна на битието...”

Плач и въздишки са за него лишни.
Той оживя световния си дял
и стигна там, задето бе вървял
от своята цел — в светата цел на вишният.

Честит е той бил тука на земята
сеятел горд и смел на радостта...
И стана той жътвар на вечността,
жнал златните кръстци на времената.

ПЪРВИ ПОЛУХОР

На брегът на вечността
бог очига свръхчовека
тръгнал в светлата пътека
на живот во радостта.

ВТОРИ ПОЛУХОР

*През смъртта го чака той,
своя дъх, от памтивека
вдъхнатия во човека,
да се в пръвний извор свой*

*той отново върне пак —
и безкрайната пътека
между бога и човека
да изчезне в пръвний мрак.*

ХОР

*Живот — да слави с него той твореца!
Смърт — в нея на живота той с венеца,*

*през вечността, при бога да се върне:
там неговия дух да ме възвърне*

*и оживи за битие отново...
Тъй вековечна ще върви обнова —*

ПЪРВИ ГЛАС

От бога в човека!

ВТОРИ ГЛАС

От човека в бога!

ТРЕТИ ГЛАС

Живот и смърт са вечно в братска слога!

ХОР

*На вечността сбра мрака скути тъмни —
в света за ново битие ще съмне,
че за това часът наставка сгоден:
въстана бог и божий дух свободен
витай и туй, живот що му е дало,
той туря го на нов живот начало.*

** * **

ПЪРВИ ПОЛУХОР

*Там, в недогледния простор,
на безконечността в недрата,
невидимо за нашия взор
витае бог во небесата.*

*Пред погледа му из мрака
въстават мирове безбройни,
и той с невидима ръка
управя им вървежа стройни.*

ХОР

*Не питат те къде вървят,
но всякой чувствува и знай,
че бог стои на всякой път,
че той е край на всякой край.*

ВТОРИ ПОЛУХОР

*И туй, което той твори,
мир всякой по всемира пръснат,
живот му светъл бог дари,
от своето битие откъснат —*

та в неговия висш живот
и светлина да възживеят,
и в хор по вечния си ход
тържественый му химн да пеят.

Хор

Не питат те къде вървят,
но всякой чувствува и знай,
че бог стои на всякой път,
че той е край на всякой край.

[0] „Мисъл“, кн. 6, 1907 г. — Темата за „свръхчовека“ (по реакционната философия на Нитче — „избраника“, „водача“, излъчен от човешкото общество в движението на живота му; идея, свързана с религията, тъй като „свръхчовекът“ се сливал с бога) Славейков разработва още през студентствуването си в Лайпциг; особено силно изразява той антидемократичното съдържание на тая концепция в поемата си „Сянката на свръхчовека“ („Мисъл“, кн. 5–6, 1897 г.), в която на народния живот се гледа като на безсмислица, осмисляна само доколкото в тоя живот се създаде „свръхчовек“. С приемането на тая идея Славейков влиза в противоречие с основното си творчество, чиято най-голяма ценност е любовта към народния живот и художественото му пресъздаване. Характерно е, че след като помещава тая своя поема в сборника си „Блянове“ (*Епически песни*, книга втора, 1898 г.), той я изоставя в общото издание на двете части на „*Епически песни*“ от 1907 г. В „*Химни за смъртта на свръхчовека*“, въпреки че се разработва същата идея, тя е на дело смекчена с вмъкването на мисли за служенето на истината („за него посох истината беше“), с някои образи из народния живот („покой орача подир оран чака — и на трудът си сладката отрада“) — но и в тоя случай произведението като цяло е умозрително и представлява идейно най-слабата страна на антологията. — В своите „*Бегли спомени*“ Мара Белчева пише: „*“Химни за смъртта на свръхчовека” са замислени при опелото на по-малкия ми брат*“. По данни, взети от Светослава Славейкова, когато тоя брат — Константин Ангелов — умира, на тая смърт в болницата от

близките присъствувал само той; сам бил при него и цялата нощ след смъртта му — и мислите си в тая мрачна атмосфера свързал с идеята за „Химните“. — При поместването на „Химните“ в антологията, Славейков е направил отделни несъществени промени на текста от „Мисъл“; повече промени е направил ръкописно, в своя екземпляр на антологията — тия промени Б. Пенев е взел пред вид и ги е включил в своето издание (на чиято основа е направено и нашето). [↑](#)

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.